

Profesor Reuven Feuerstein (1921–2014)

Muž, který měnil osudy

V roce 2021 si připomeneme 100 let od narození jednoho z nejvýznamnějších pedagogů a psychologů 20. století, profesora Reuvena Feuersteina, který svými teoriemi, vznikajícími od padesátých let minulého století, předběhl o mnoho desítek let svou dobu.

Reuven Feuerstein se narodil v rumunském městě Botoșani jako pátý z devíti sourozenců v rodině Aharona Feuersteina, který pracoval jako *șochet*, židovský rituální řezník. Aharonovým úkolem nebylo pouze zajišťovat *košer* maso pro židovskou komunitu, ale byl i často vyhledáván svými souvěrci jako moudrý rádce a pomocník. Reuven vzpomíná, jak u nich doma bylo vždy živo – žilo se v jedné místnosti, která zároveň sloužila i jako přijímací místnost pro časté návštěvníky. Právě v tomto rušném prostředí se podle svých slov naučil, co znamená soustředit se (Falik, 2019). Reuvenovi rodiče byli pro něj ztělesněním lásky k bližnímu, pochopení a empatie. Právě od nich se naučil svému pedagogickému umu, který později popsal jako zkušenost zprostředkovaného učení.

Když mu bylo osm let, dostal na starosti několik dětí, aby je učil číst. Krátce poté se u něj ohlásil muž středního věku, který byl negramotný a chtěl se rovněž naučit číst. Pověst o malém zázračném učiteli se rychle roznesla a mladý Reuven neměl o žáky nouzi. Mnozí z nich byli Židé, kteří se připravovali na emigraci do Palestiny. Už v tomto raném věku si Reuven kladl otázky, jak překonat obtíže v učení, jak správně učit, aby se žák měnil a učení bylo úspěšné. Těsně před druhou světovou válkou začal v Bukurešti studium pedagogiky, které se mu pak během války podařilo i dokončit.

V předválečném i válečném období spolupracoval s několika židovskými organizacemi, které pomáhaly Židům dostat se z nebezpečné Evropy do Palestiny. Za války neunikl pracovnímu táboru, v němž se snažil udržet si a šířit optimismus. Věnoval se zde dětem, připravoval pro ně kulturně vzdělávací programy a vštěpoval jim naději, že jednou budou moci odejít do Izraele. Snažil se jim tak pomoci překonat nelehkou přítomnost a dát jim nový smysl jejich existence. O těchto dětech mluvil jako o „růžích vyrůstajících na skalnaté půdě“ (Burgess, 2000).

Na jaře roku 1944 se Reuvenovi podařilo utéci z Rumunska do Palestiny. Zde se okamžitě zapojil do práce se sirotky, kteří prošli hrůzami války. Přes den je učil, v noci u nich seděl, když je trápily hrůzné sny. Byl přesvědčen, že „Izrael už nesmí ztratit ani jedno ze svých dětí“ (Burgess, 2000). Věděl, že tyto děti potřebují znovu si uvědomit bohatství své minulosti a tradic, ve kterých vyrostly, a znovu získat pocit sounáležitosti se svou komunitou a kulturou. A tak se pozvolna pod jeho citlivým vedením tyto k smrti vystrašené, zoufalé děti, které ztratily jakýkoli smysl své existence, začaly vracet do života, začaly ho mít znovu rády a nacházely v něm své nové místo.

V roce 1948 byla Reuvenovi diagnostikována tuberkulóza v pokročilém stádiu. Lékaři mu nedávali prakticky žádnou naději na přežití, nicméně byl mu doporučen pobyt v sanatoriu ve Švýcarsku. Reuven se nemoci postavil po svém: „Rozhodl jsem se, že musím studovat a pracovat, ne být invalidou... Moc lidské víry je obrovská. Chtěl jsem žít.“ (Burgess, 2000) Chtěl žít, a tak žil. A také studoval. Dostal se na univerzitu v Ženevě, kde pod vedením Jeana Piageta začal studovat kognitivní psychologii. Po čase zjistil, že se v zásadním bodě se svým učitelem neshoduje – zatímco Piaget zastával teorii přirozeného postupného vývoje kognice, Feuerstein tvrdil, že kognici lze rozvíjet prostřednictvím zkušenosti zprostředkovaného učení v podstatě bez ohledu na vývojový stupeň, kterého jedinec dosáhl. Více než přirozený vývoj jedince ho zajímala jeho modifikovatelnost, tedy schopnost měnit se a rozvíjet se. Piagetovy závěry pramenily z pokusů a pozorování v laboratorním prostředí, Feuersteinovy z dlouholeté pedagogické praxe, kterou zahájil ve svých osmi letech. Feuerstein se tedy s Piagetem pracovním rozešel a začal spolupracovat s Adré Reyem. Později (1970) si dodělal doktorát z psychologie na pařížské Sorboně. Během svého pobytu ve Švýcarsku se seznámil se svou budoucí ženou Berthou.

V polovině padesátých let 20. století se vrátil do Izraele a začal pracovat s dětmi imigrantů. Mnohé z těchto dětí byly velice neúspěšné ve škole, ačkoli v běžném životě žádné výrazné obtíže nevykazovaly. Reuven postupně odhalil, že příčinou školního neúspěchu těchto dětí není jejich snížený intelekt či neschopnost učit se, jak se všeobecně předpokládalo, ale nedostatek zkušenosti zprostředkovaného učení. Jednalo se totiž převážně o děti, které přicházely do Izraele ze zemí, v nichž bylo rozbito tradiční rodinné soužití – rodiče se stěhovali za prací do měst, zatímco prarodiče, kteří plnili funkci zprostředkovatelů tradic a hodnot, zůstávali na venkově. Rodiče tuto důležitou funkci kvůli své pracovní vytíženosti nezvládali zastávat a děti byly ponechány samy sobě. Jakmile jim byla zkušenost zprostředkovaného učení dopřána, jejich učební potenciál se začal rozvíjet a úspěchy ve škole na sebe nenechaly čekat.

Na základě těchto zkušeností začal Reuven jednak rozpracovávat své dvě stěžejní teorie – teorii strukturální kognitivní modifikovatelnosti a teorii zkušenosti zprostředkovaného učení. A také začal tvořit program Instrumentálního obohacování, tedy materiál sestávající z pracovních listů zaměřených na rozvoj jednotlivých kognitivních funkcí. Feuerstein se neztotožňoval s tehdy uznávanými teoriemi týkajícími se inteligence a její neměnnosti. Inteligenci považoval za aktuální stav, který lze vhodnou intervencí měnit. U klientů ho zajímal jejich učební potenciál, proto vytvořil svůj vlastní diagnostický materiál nazvaný Dynamické vyšetření učebního potenciálu (Learning Propensity Assessment Device).

Během jeho dlouhého života mu prošlo rukama nesčítelně dětí i dospělých, kteří potřebovali jeho pomoc – po dětech přeživších holokaust a imigrantech to byly děti s nejrůznějšími handicap, jedinci po získaném poškození mozku, senioři trpící Alzheimerovou chorobou apod. Velmi intenzivně se věnoval dětem i dospělým s Downovým syndromem. Jeho vlastní vnuk Elchanan, syn jeho nejstaršího syna, se narodil s Downovým syndromem. Vypráví se, že když se přišel na svého čerstvě narozeného vnoučka podívat a uviděl zarmoucené a zmatené rodiče,

pravil: „Proč tady truchlíte? Dnes večer začneme plánovat jeho svatbu!“ V tu chvíli se stal Elchananovým zprostředkovatelem. Hodiny a hodiny strávil s novorozencem v náruči, přičemž s ním udržoval oční kontakt a záměrně na něj dělal různé „obličejy“. Nejednalo se o běžnou hru, kterou rodiče se svými miminky hrají, Feuersteinovým cílem bylo naučit chlapce zaměřit pozornost. To byl první krok a po něm následovaly další a další, díky nimž z Elchanana vyrostl mladý muž, který úspěšně prošel běžným vzdělávacím systémem, absolvoval vojenskou službu, která je v Izraeli povinná, a začal žít svůj samostatný život.

V roce 2005 byl Reuven Feuerstein nominován na Nobelovu cenu míru, i když sám sebe charakterizoval následovně: „Nejsem mužem míru. Jsem bojovníkem. Bojuji proti nespravedlnosti, která se lidem děje“ (Falik, 2019). Jeho celoživotním motem bylo požehnání, které mu dal jeho rabín: „Buď požehnáním pro všechny, kteří k tobě přijdou pro pomoc“ (Falik, 2019).

Profesor Feuerstein měnil osudy lidí. Věděl, že každý člověk se může rozvíjet, každý se může učit, každý má na světě své místo, každý touží po naplnění a smyslu svého života. Podával pomocnou ruku těm, kteří nedokázali svůj potenciál rozvinout sami, dával naději tam, kde se zdálo, že žádná není. Jeho dílo s jeho smrtí neskončilo, naopak pokračuje a šíří se dále díky řadě odborníků na jeho metodu, rozestých po celém světě.

V České republice je jeho metoda známá díky naší přední psycholožce a speciální pedagožce, doc. Věře Pokorné (1939-2016), která se v metodě vyškolila přímo u prof. Feuersteina v Izraeli a získala jako první v ČR oprávnění v metodě vzdělávat. Na její dílo navázali další odborníci, díky nimž se

metoda u nás šíří a využívá se zrovna tak jako v Izraeli i jinde ve světě při práci s dětmi i dospělými s nejrůznějšími problémy v oblasti učení a s různými handicapy, s lidmi se získaným poškozením mozku i se seniory. Bližší informace o možnostech vzdělání ve Feuersteinově metodě naleznete na www.cogito-centrum.cz.

Irena Marušincová

Zdroje:

Falik, Louis (2019). *Changing destinies*. Milton Keynes UK.

Burgess, Ruth Vassar (2000). *Reuven Feuerstein: Propelling Change, Promoting Continuity*. In *Experience of Mediated Learning* edited by Kozulin and Rand. Pergamon.

Foto:

Prof. Feuerstein, Prof. Feuerstein a Elchanan, www.google.com

Prof. Feuerstein a Elachanan. Feuerstein and col. (2006). *You love me!! ...Don't accept me as I am*. ICELP Publications.